

Kielitaidon tasojen kuvausasteikko. Helsinki: Opetushallitus 2004. http://www.oph.fi/saadokset_ja_ohjeet/opetussuunnitelmi-en_ja_tutkintojen_perusteet/perusope-tus (5.4.2017).

LIU, JINGHUA – COSTANZO, KATE 2013:
The relationship among TOEIC listen-

ing, reading, speaking, and writing skills. – Donald Powers (toim.), *The research foundation for the TOEIC tests. A com-pendium of studies 2* s. 1–25. Princeton: Educational Testing Service. <http://www.ets.org/Media/Research/pdf/TC2-02.pdf> (24.3.2017).

Tajunnanlaajentajia – rekisteri-ilmiöitä ristiin rastiin

Asif Agha & Frog (toim.): *Registers of communication.* Studia Fennica Linguistica 18. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura 2015. 339 s. ISBN 978-952-222-673-078.

Kielitieteen ja sen lähialojen keskeisiä tehtäviä on kuvata sitä, miten kielelliset ja muut merkit sekä tilanteiset toiminnot, joissa niitä käytetään, muodostuvat merkityksellisiksi kokonaisuuksiksi. Tällaisia kokonaisuuksia ovat esimerkiksi standardeikielet tai murteet, uutiset tai blogitekstit, laulut tai runot, puheet tai arkikeskustelut.

Erilaisille teksteille ja toistuvalla, tunnistettavalla toiminnalle annetaan arkieleessäkin eri nimiä. Analyttisen kategorian kuvaaminen ja nimeäminen taas on tutkijan työtä. Relevantteja analyttisiä käsitteitä tässä yhteydessä ovat ainakin *kieli* ja *kielimuoto*, *genre* (*tekstilaji*), *toimintatyyppi* – ja *rekisteri*. Viimeksi mainittu on 2000-luvulla kokenut joillakin lingvisteille relevanteilla aloilla renessanssin pääasiassa Asif Aghan (2007) lingvistis-antropologisen *rekisteriytymisen* (*enregistrement*) teorian myötä (ks. esim. Leh-tonen 2015: 39–42, 48–50; Madsen, Karrebæk & Møller toim. 2015; Visakko 2015: 46). Aghan (2007) teoriassa *rekisteri* on kulttuurisen toiminnan malli, johon sisältyvät semioottiset merkit (myös kielelliset

merkit), niiden tulkinta ja sosiaalinen indeksisyys sekä ideologiat (mts. 79–81). Rekisterit syntyvät refleksiivisissä sosiohistoriallisissa rekisteriytymisprosesseissa, joita tutkiakseen on otettava huomioon metapragmatiikka (mts. 55): yksinkertaisten merkitystä ei ole vain sillä, mitä merkkejä käytetään ja miten, vaan myös sillä, millaisen ideologisen tulkinnan merkit ja niiden käyttö saavat. Tulkinta näkyy metapragmaattisessa toiminnassa, esimerkiksi siinä, millaisen vastaanoton merkit saavat vuorovaikutuksessa.

Helsingin yliopiston folkloristit kokosivat rekisterin käsitteen ympärille kaksi kansainvälistä kollokviota (Register I, 2012 ja Register II, 2013), jotka toivat yhteen folkloristeja, antropologeja, kirjallisuudentutkijoita, filologeja ja lingvistejä. Ensimmäisen kollokvion alaotsikko oli ”Intersections of language, context and communication” ja toisen ”Emergence, change and obsolescence”. Artikkelikoelma *Registers of communication*, jota tässä esittelen, on syntynyt näiden kollokvioiden pohjalta.

Kokoelma käsittelee rekisterin käsitteen antia eri aloille. Sekä tutkijat että aiheet edustavat eri maita, maanosia ja kieli- ja kulttuuripiirejä, aiheet jopa eri aikakausia. Moniaalle haaroivat polut koi-tuvat teoksessa sekä ansioksi että han-

kaluudeksi. Esipuheessa (s. 7) kokoelman toimittajat Agha ja Frog sanovat kollokvioiden menestyksen johtuneen siitä, että osallistujat tiedostivat viitekehystensä ja terminologioidensa erilaisuudet ja pyrkivät ylittämään perinteiden ja koulukuntien väliset rekisterinrajat perinteisten kielimuurien sijaan. Tämä tietoisuus välittyi positiivisella tavalla myös kollokvioiden pohjalta kootusta kokoelmasta. Mielestäni tekijät kuitenkin ylittävät myös kielirajoja ja haastavat englannin hegemoniaa: vaikka kokoelma onkin englanninkielinen, tarkasteltavana on erityyppisiä kieliä. Toimittajat mainitsevat panostaneensa siihen, että artikkelit olisivat ymmärrettäviä yli tieteenalojen ja että ne keskustelisivat keskenään (s. 8). Ensin mainitussa tavoitteessa on mielestäni onnistuttu hyvin: vaikka osa artikkeleista oli minulle sosiolingvistinä vieraita sekä lähestymistavaltaan että aiheeltaan, yksikään ei tuntunut käsittämättömältä eikä sellaiselta, etten saisi siitä mitään irti. Sen sijaan artikkelien keskinäinen keskustelu jää mielestäni monin paikoin melko viitteelliseksi ja lukija joutuu itse päättämään mahdolliset yhteydet. Kun esimerkiksi itämerensuomalaisista perinnettä ja etenkin itkuja käsitellään monissa artikkeleissa eri jaksoissa, näiden artikkelien eksplisiittisempi keskusteluttaminen keskenään olisi edesauttanut koko koelman yhtenäisyyttä. Lukemista auttaa kuitenkin johdanto, joka kommentoi rekisteri-ilmiöitä eri näkökulmista, samoin teoksen jaottelu viiteen temaattiseen osaan.

Teoksen jäsenys

Teos koostuu 16 artikkelista sekä niitä taustoittavasta johdantoartikkelista. Johdannosta hahmottuu kokoelmalle kaksi tavoitetta: toisaalta täsmentää rekisterin käsitteen analyyttistä voimaa, toisaalta koetella sen kykyä luoda siltoja tieteenalojen välille. Jälkimmäisellä tarkoitetaan

sitä, että parhaimmillaan rekisterin käsite auttaa tarkastelemaan kieltä, toimintaa, performanssia, yhteisöjä ja tekstimassojen suhteita kokonaisuutena ja ylittämään tieteenalojen fakkiutuneita rajoja.

Teoksen ensimmäinen temaattinen osio ("Approaching register phenomena") käsittelee rekisteri-ilmiöitä yleisellä tasolla. Keskeiseksi teemaksi nostetaan rekisteriytymisen refleksiivisyys: rekisteri on rekisteri vain, kun siihen liittyvät merkit merkitsevät tiettyä rekisteriä joillekuille. Erityisesti Aghan artikkeli ("Enregisterment and communication in social history") käsittelee sitä metapragmatiikkaa, jossa tuota merkityksellisyyttä erilaisissa aineistoissa ilmaistaan. Ensimmäisessä osiossa ovat lisäksi Susanna Shoren artikkeli rekisterin käsitteestä systeemifunktionaaliossa kielen teoriassa ("Register in systemic functional linguistics") ja Frogin artikkeli suullisen kansanrunouden rekistereistä ("Registers of oral poetry"). Ne tuntuvat esittelevän rekisteriä ikään kuin kahdesta äärilaidasta: toisaalta kielen leksikaalis-kieliopillisen järjestelmän kannalta, toisaalta osana perinnettä ja performanssia. Kaikki ensimmäisen osion artikkelit ovat perusteellisia ja sellaisina antoisia. Ne selkiyttävät kirjan aiheena olevia ilmiöitä ja rekisteri-termin käyttöä eri tutkimustraditioissa ja luovat siten perustan käsitteiden vertailulle yli tieteenalojen.

Teoksen toinen jakso ("Between language and register") on sosiolingvistille kirjan helpoimmin lähestyttävä osio, sillä siinä pohditaan rekisterin käsitteen tutkimukselle tarjoamaa lisäarvoa pohdittaessa kielen olemusta. Osion kaikki neljä artikkelia perustuvat viimeaikaisiin empiiristi kerättyihin aineistoihin, ja ne liittyvät tavalla tai toisella globalisaatioon tai kaupunkielämään. Janus Spindler Møller ja Lian Malai Madsen käsittelevät kielideologioita ja rekisteriytymisprosesseja kööpenhaminalaiskoulussa, joissa oppilailta on moninaisia kielellisiä taustoja. Møllerin artikkelissa ("The enregister-

ment of minority languages in a Danish classroom”) tarkastellaan sitä, millaisia merkityksiä vähemmistökielille annetaan tanskankielisissä luokkahuoneissa – siis millaisiin rekisteriytymisprosesseihin ne osallistuvat. Analyysi perustuu yhden tapauksen kuvaamiseen, ja keskeiseksi nousee kysymys siitä, käsittelevätkö opettajat ja oppilaat oppilaiden omia kieliä, tässä tapauksessa somalin kieltä, valtakieleen verrattavana kommunikaation välineenä ja kulttuurisena artefaktina vai yksinomaan eksoottisena, muusta koulutyöstä irrallisena ”kevennyksenä”. Madsenin artikkeli (”Investigating a register label”) on puolestaan näppärä esimerkki aghalaisesta rekisteriytymisprosessin kuvauksesta: siinä analysoidaan koululaisten käyttämää *integreret*-leimaa (’integroitunut’), jolla viitataan paitsi tiettyyn tapaan puhua tanskaa myös muihin sosiaalisen toiminnan ja olemisen tapoihin.

Kapitolina Fedorovan artikkeli (”Foreigner talk – a register of registers?”) käsittelee venäjää toisena kielenä puhuville suunnatun venäjän piirteitä kahdessa eri kontekstissa: toisaalta pietarilaisten akateemisten aikuisten keskuudessa, toisaalta Kiinan ja Venäjän rajalla, osana venäläisten toimeksiantajien ja kiinalaisten vierastyöläisten välistä vuorovaikutusta. Artikkelin osoittaa vakuuttavasti, että lingvistin tutkimuskohteekseen nimeämä ilmiö, jota hän kohtelee yhtenäisenä, voi sisältää hyvinkin erilaisia prosesseja. Tässä tapauksessa rekisterileima ja ilmiön nimi on *foreigner talk*. Esimerkiksi pietarilaisväestö ja kiinalaisten vierastyöläisten kanssa työskentelevät venäläiset liittävät ei-natiiveille suunnattuun venäjään paitsi eri kieltenpiirteitä myös erilaisia ideologioita ja asenteita. Fedorova näyttää, kuinka erilaiset rekisteriytymisprosessit saa näkyviin tarkastelemalla vuorovaikutusta, refleksiivisyyttä ja metapragmatiikkaa.

Toisen osion viimeisessä artikkelissa (”Stranger sociality in the home”) Alejandro I. Paz tarkastelee israelilaiseen ja latino-

kulttuuriin liittyviä stereotyyppioita Israelin latinovähemmistön parissa. Aineistona on arkikeskustelu perheessä, jossa espanja on kotikieli mutta heprea ympäröivän yhteiskunnan kieli. Paz osoittaa espanjankielisten resurssien liittyvän käyttäytymismalliin, jossa arvostetaan hyvää käytöstä ja kotikasvatusta (*educación*). Hepreankielisten resurssien avulla taas rakennetaan yhteyksiä israelilaiseen suorasukaisuuteen, jota latinoiden keskuudessa pidetään röyhkeänä. Pidän artikkelin erityisenä ansiona sitä, miten uskottavasti se liittyy yksittäisen vuorovaikutustapahtuman analyysin yhteisöllisesti jaettuun käsitykseen erilaisista ihmisistä ja heille ominaisista toiminnan tavoista.

Siinä missä kirjan toisen osion läheisyys sosiolingvistiikkaan on ilmeistä, seuraavat kolme osiota ovat lingvisteille tajunnanlaajentajia. Kolmannen osion (”Registers in transition”) teemana on se, miten tiettyihin rekistereihin liitettyjen piirteiden sosiaalista indeksisyyttä hyödynnetään uudessa kontekstissa. Esimerkit ilmiöstä ovat ilahduttavan erilaisia: Timo Kaartinen kirjoittaa artikkelissaan (”The registers and persuasive powers of an Indonesian village chronicle”) siitä, miten indonesialainen paikallisjohtaja käyttää vanhojen kronikoiden voimaa vakuuttaakseen muut (kyläläiset, tutkijan) vallastaan. Hän esimerkiksi hyödyntää narratiiveissaan kielellisiä keinoja, jotka indeksoivat kronikoista tuttuja sosiaalisia suhteita. James M. Wilce ja Janina Fenigsenin artikkelissa (”Mourning and honour”) puolestaan analysoidaan karjalaisia itkua ja näytetään mekanismeja, jotka liittävät ideologioita kielenpiirteisiin – ollaan siis rekisteriytymisprosessin keskeisten kysymysten äärellä. Esimerkiksi itkukielelle tyypilliset piirteet näyttävät toimivan keinoina sekä kunnioituksen että surun ilmaisemisessa. Artikkelissa tulee ansiokkaalla tavalla esiin myös nykyajan itkijöiden suhde aiempiin itkun rekistereihin ja ideologioihin (vrt. Haapoja 2017). Kolmannen osion

viimeinen, Dorothy Noyesin artikkeli ("Inimitable examples") tuntui ensilukemalta olevan hiukan irrallaan kirjan kokonaisuudesta, ehkä siksi, ettei siinä mennä kovin syvälle kielellisten merkkien analyysiin vaan keskitytään poliittiseen diskursiini yleisemmällä tasolla: sosiaaliisiin suhteisiin ja ideologioihin. Artikkelin onnistuu kuitenkin osoittamaan, miten sekä ranskalaiset poliitikot itse että heitä arvioivat joukot, esimerkiksi lehdistö, hyödyntävät stereotyyppisiä käsityksiä ihmisistä (kuten *honnête homme*) luodessaan julkista kuvaa poliitikosta. Rekisteri on tässä juuri se malli, joka yhdistää diskurssin, stereotyyppiset käsitykset ja ideologiat.

Neljännenes osion ("Corpus and performance") ytimessä on rekisterin ja performanssin suhde, mikä onkin teoksen aiheen kannalta keskeinen kysymys. William Lambin artikkelin ("Verbal formulas in Gaelic traditional narrative") aiheena on gaelinkielinen kertomusperinne. Hän tarkastelee erityisesti formuloiden asemaa toisaalta osana kielen merkityssysteemiä ja toisaalta osana performanssiaperinteitä. Margaret Benderin artikkelin ("Shifting linguistic registers and the nature of the sacred in Cherokee") aihe on kiehtova: miten jumaluudesta ja pyhästä puhutaan kolmessa eri-ikäisiin uskomuksiin liittyvässä cherokeenkielisessä tekstissä? Benderin artikkelissa on monia hyvin kiinnostavia oivalluksia. Kiehtovaa on esimerkiksi se, miten kristinuskon henkimaailman vertikaalinen järjestys korvaa cherokeen-intiaanien vanhan horisontaalisen maailmankuvan: siinä missä vanhemmissa hengellisissä teksteissä pyhyteen viitataan deiktisillä aineksilla, jotka ovat 'itsestä pois päin', kristinuskon tultua taivas ja jumala ovat 'ylhäällä' (s. 255). Osion päättää Eila Stepanovan artikkeli ("The registers of Karelian lamenters") karjalaisen itkun rekistereistä. Lingvistiisesti kiinnostavaa on muun muassa pohdinta rekisterinrajojen ja itämerensuomalaisen kielten rajojen välisestä suhteesta.

Viides ja viimeinen jakso on koottu folkloristi John Miles Foley'n elämäntyön ympärille. Foley menehtyi hiukan ennen ensimmäistä Helsingin kollokviota. Jakson avaa Foley'n kirjoituksista postuumisti toimitettu artikkeli ("On traditional registers in oral poetry"). Sen rakenne ja aihe ovat mukaansatempaavia: Foley esittelee performanssiareenan (*performance arena*) käsitteen. Lyhyesti määritellen sillä tarkoitetaan tilaa, jossa performanssi esitetään – tilan voi tässä ymmärtää sekä lokaalisesti ja spatiaalisesti että sosiaalisesti ja psykologisesti (s. 279). Olisi mielekästä ja mielenkiintoista pohtia, mihin vuorovaikutustutkimuksen käsitteisiin se liittyy ja liittyy. Lisäksi Foley vertailee homeerisen runouden ja eteläslaavilaisen eepoksen perinnerunouden yhtymäkohtia kysymällä yksinkertaisia kysymyksiä ja perustelemalla näihin sekä myöntävät että kieltävät vastaukset. Näin päästään yllättävän syvälle rekisterin ja performanssin ydinkysymyksiin. Viidennen osion kaksi viimeistä artikkelia tukeutuvat Foley'n teoriaan. Lauri Harvilahti avaa artikkelinsa ("Registers in oral traditional phraseology") pienellä muistokirjoituksella Foleysta. Artikkelin varsinaisena aiheena on Foley'n käyttämien lähestymistapojen suhde rekisterin käsitteeseen. Harvilahti havainnollistaa perinnerunouden rekisterejä tapaustutkimuksella, jossa tarkastellaan kalevalaiselle runoudelle ominaista ajan kulumisen formulaa (esim. *viipyi tuosta viikko, toinen / katoi kuuta kaksi, kolme*). Teoksen päättää Kati Kallion artikkeli ("Multimodal register and performance arena in ingrian oral poetry"), joka nivoo jakson teemat hyvin yhteen tarkastelemalla rekisterien multimodaalisuutta, laulamisen tapoja ja Foley'n performanssiareenaa inkeriläisessä suullisessa runoudessa.

Näkökulmat

Teoksesta erottuu (ainakin) kolme isoa teemaa, joita lähestytään eri jaksoissa ja

artikkeleissa eri näkökulmista: 1) kielen, genren ja rekisterin käsitteiden erot, 2) sanan voima eli performanssi ja performatiivisuus sekä 3) kieli ja ideologia.

Keskustelu erilaisista kielinäkemyksistä ja siitä, miten niitä käsitteellistetään, on tuttua lingvisteille. Viime vuosina aghalainen rekisterin käsite on noussut haastamaan sosiolingvistiikan varieteettipohjaista käsitystä kielestä: kun ei oleteta kielimuotoja vaan lähdetään piirteistä, kaikki kielet, kielimuodot ja murteet näyttäytyvät rekistereinä, joihin piirteet assioituvat sosiohistoriallisen rekisteriytymisprosessin tuloksena. Termiä *rekisteri* on aiemmin sosiolingvistiikassa käytetty toisin, kuvaamaan tilanteesta riippuvaa funktionaalista kielenkäyttötapaa. Piirrelähtöistä sosiolingvististä analyysia edustavat teoksessa ennen kaikkea Møllerin, Madsenin, Fedorovnan ja Pazin artikkelit. Shoren artikkeli taas ei pelkästään tee lingvistiikkaa tunnetuksi ei-lingvisteille vaan muistuttaa myös esimerkiksi sosiolingvistejä siitä, miten varhain systeemis-funktionaalissa kielitieteessä on pohdittu systeemin ja sosiaalisten tekijöiden suhdetta – vaikkakin ehkä systeemiin keskittyen.

Aghan rekisteriytymisteoriaan pe-rehtyneelle relevantti kysymys on, tarvitaanko genren käsitettä erikseen rekisterin rinnalle. Tätä kysymystä pohtivat myös kokoelman folkloristit (vrt. Koski, Frog & Savolainen 2016). Folkloristiikassa genre on taipunut samantyyppisiin käytöihin kuin rekisteri nykysosiolingvistiikassa: molemmilla on kuvattu kehkeytyvää toiminnan tapaa toimijoiden näkökulmasta. Kokoelmassa esimerkiksi Stepanova (s. 261) ja Kaartinen (s. 166–167) päätyvät sille kannalle, että sekä rekisteri että genre ovat tarpeellisia käsitteitä. Kaartisen mukaan genren ja rekisterin käsitteet auttavat vastaamaan osin erityyppisiin kysymyksiin (mp.): hänestä genrellä voi korostaa puhujan tarvetta tulla ymmärretyksi suhteessa saman diskurssin aiempiin teksteihin, kun taas rekisteri liit-

tyy puhumisen sosiaalisiin konventioihin ja puhujan ja kuulijan välisiin sosiaalisiin suhteisiin sekä siihen, millaisilla (kielellisillä) merkeillä näitä ilmaistaan.

Kokoelman ei-lingvistit onnistuvat avartamaan ja haastamaan myös lingvistien kielikäsitystä. Useassa artikkelissa pohditaan sitä, miten tietynlaiset perinteen lajit ovat mekanismeiltaan hyvin samantapaisia kuin ”kielet”. Niitä tarkastelemalla saadaan ehkä esiin myös arkipäivän vuorovaikutuksen poeettisia piirteitä. Frogin mukaan suullisen perinteen ilmiöiden ja rekisterien tarkastelu voi auttaa näkemään myös muussa kielellisessä vuorovaikutuksessa sellaisia ilmiöitä, jotka on aiemmin sivuutettu itsestäänselvyyksinä (s. 77). Samoin sekä lingvistejä että folkloristeja kiinnostanee myös *sanan* käsitteen purkaminen erityisesti niissä artikkeleissa, joissa pohditaan formuloiden tehtäviä suullisessa perinteessä (ks. esim. Lamb s. 227). Foley osoittaa, että runonlaulajien käsitys kielen yksiköistä on toisenlainen kuin perinteinen lingvistiikan käsitys (s. 286).

Performanssin suhde systeemiin, sanan voima, se, mitä kielellä tehdään, ovat niin ikään sekä lingvistejä että folkloristeja kiinnostavia kysymyksiä. Juuri näiden kysymysten avaamiseen aghalainen rekisterin käsite sopii mielestäni erinomaisesti, sillä siinä yhdistyvät (kielelliset) merkit, toiminta ja vuorovaikutus sekä ideologiat. Suullisen perinteen tutkijat tuovat rekisterin rinnalle käsitteitä, jotka pureutuvat nimenomaan esitystilanteen ehtoihin ja suhteisiin esittäjän ja yleisön tai muiden osallistujien sekä esitykseen käytettyjen semioottisten keinojen välillä. Esimerkiksi Foleyn performanssiareenan käsite kyseenalaistaa tekstilähtöistä analyysia ja sen luomaa lineaarisuuden harhaa ja korostaa näiden asemesta kielen elämistä hetkessä (s. 279):

When each event is understood as speaking first to an ambient tradition that is the chief source of *word-*

power, then the question of linearity is merely secondary imposition upon the phenomenon, a heuristic that allows modern investigator, highly conditioned by textuality, to interpret by assimilation to the familiar, canonical model. For events that are not repeated but re-created, the performance arena describes the place one goes to perform them and the place the audience goes to experience them.

On kai lähes sanomatta selvää, että raja esittämisen ja muun keskustelun ja puheen välillä on häilyvä. Arkikeskustelun virrassa on erilaisia jaksoja, joissa on monenlaisia performanssin elementtejä. On kysymisen arvoinen kysymys, miten performanssia selittävät teoriat purisivat esimerkiksi arkikeskustelujen analyysiin ja siihen, miten merkit alkavat kimputtua tietynlaisiin vuorovaikutusjaksoihin. Foley (s. 291–292) näyttää, miten erilähtöiset resurssit perinteen esittäjien repertuaarissa ja tietyissä lajeissa muodostavat kokonaisuuden, jossa resurssit toimivat uudella tavalla yhdessä. Näin on myös arkipuheen diskurssirekisterien (Agha 2007: 79; ks. myös Lehtonen 2015: 49) laita.

Koska kirjassa käsiteltävät aineistot, ilmiöt ja niissä esiintyvät rekisterit ovat erikäisiä, kokoelma valottaa kiehtovalla tavalla sitä, mikä inhimillisessä vuorovaikutuksessa säilyy samankaltaisena, mikä muuttuu. Samankaltaisena tuntuu säilyvän ihmisen suhde kieleen kiinnittyviin ideologioihin: niille ollaan toisaalta sokeita – ideologian piirteitä pidetään kielen ominaispiirteinä – mutta toisaalta niitä käytetään taitavasti hyväksi politiikassa ja valtapeleissä. Esimerkiksi Kaartisen artikkelissa esitetty analyysi resonoi yllättävällä tavalla ajassamme. Tutkiessaan indonesialaisia kyläkronikoita hän kysyy samoja kysymyksiä, joita jokaisen uutisia seuraavan olisi kysyttävä tässä niin kutsutussa totuuden jälkeisessä ajassa: miten aiemmin eri tarkoitukseen kirjoitetut tekstit luetaan, kenelle mikäkin teksti on ”totta” ja miksi,

milloin mikäkin teksti kaivetaan esiin ja kenen valtaa sillä pönkitetään?

Teoksen kohderyhmä

Kirja sopii mielestäni ennen kaikkea tutkijoille, joilla on jo jonkinlaisia valmiuksia vertailla eri artikkelien implisiittisiäkin yhtymäkohtia. Kokoelman ehdoton vahvuus on, että se pystyy avartamaan eri alojen tutkijoiden ajattelua naapuritieteiden näkökulmista. Siksi se on esimerkiksi väitöskirjantekijöille yleissivistävää luettavaa.

Kokoelma on tyyliltään ja lähestymistavoiltaan siinä määrin tieteellinen, ettei sitä voi pitää yleistajuisena, ja siksi se saattaa olla niin sanotulle suurelle yleisölle hankala lähestyttävä, vaikka aiheet olisivatkin yleisesti kiinnostavia. Eklektisyytensä vuoksi se tuskin valikoituu myöskään sellaisenaan kurssikirjaksi, mutta valikoiden jotkin artikkelit – esimerkiksi ensimmäisestä osiosta – soveltunevat niiden aiheista kiinnostuneille edistyneille opiskelijoille.

HEINI LEHTONEN
etunimi.sukunimi@helsinki.fi

Lähteet

- AGHA, ASIF 2007: *Language and social relations*. Cambridge: Cambridge University Press.
- HAAPOJA, HEIDI 2017: *Ennen saatuja sanoja. Menneisyys, nykyisyys ja kalevalamittainen runolaulu nykykansanmusiikin kentällä*. Suomen etnologisen seuran julkaisuja 22. Helsinki: Helsingin yliopisto & Suomen etnologinen seura. <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/172662>.
- KOSKI, KAARINA – FROG – SAVOLAINEN, ULLA 2016: *Genre – text – interpretation. Multidisciplinary perspectives on folklore and beyond*. Studia Fennica Folkloristica 22. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- LEHTONEN, HEINI 2015: *Tyylitellen. Nuorten kielelliset resurssit ja kielen sosiaalinen*

indeksisyys monietnisessä Helsingissä. Helsinki: Helsingin yliopiston suomen kielen, suomalais-ugrialaisten ja pohjoismaisten kielten ja kirjallisuuksien laitos. <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/155659>.

MADSEN, LIAN MALAI – KARREBÆK, MARTHA SIF – MØLLER, JANUS SPINDLER (toim.) 2015: *Everyday languaging. Collaborative research on the language use of children and youth.* Trends in Ap-

plied Linguistics 15. Berlin: De Gruyter Mouton.

VISAKKO, TOMI 2015: *Self-promotion as semiotic behavior. The mediation of personhood in light of Finnish online dating advertisements.* Helsinki: Helsingin yliopiston suomen kielen, suomalais-ugrialaisten ja pohjoismaisten kielten ja kirjallisuuksien laitos. <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/156288>.

Nimistöntutkijan uusi käsikirja

Carole Hough (toim.): *The Oxford handbook of names and naming.* Oxford: Oxford University Press 2016. 771 s. ISBN 978-0-19-965643-1.

Nimistöntutkimuksen opiskelija tai alasta muutoin kiinnostunut on voinut tutustua sen suomalaiseen tutkimusperinteesen erinomaisten perusteosten avulla (ks. Ainiala, Saarela & Sjöblom 2008, 2012). Edellinen laaja kansainvälinen yhteisö on kuitenkin jo kahden vuosikymmenen takaa (Eichler, Hilty, Löffler, Steger & Zgusta toim. 1995). Onneksi tilannetta päivittämään on ilmestynyt lähes 800-sivuinen *The Oxford handbook of names and naming*. Teoksen päätoimittaja on Glasgow'n yliopiston nimistöntutkimuksen professori Carole Hough, joka on toiminut myös International Council of Onomastic Sciencesin (ICOS) puheenjohtajana vuosina 2011–2014.

Teos koostuu 47 artikkelista, joiden kirjoittajina toimii 43 nimistöntutkimuksen ja lähitieteiden asiantuntijaa 12 maasta. Teos on jaettu seitsemään osaan: nimistöntutkimuksen teoriaan, paikan-nimiin, henkilönnimiin, kirjallisuuden nimiin, sosio-onomastiikkaan, nimistöntutkimukseen ja muihin tieteenaloihin

sekä muihin nimiin. Osa luokista on siis muodostettu nimen viittauskohteen tyyppin, osa taas teoreettisen ja metodologisen taustan perusteella. Ratkaisu on hiveneron ongelmallinen, sillä se tuo osien välille toisteisuutta. Selvyuden vuoksi kuitenkin käsittelemme teosta tässä arvioissa saman jaottelun mukaisesti.

Nimistöntutkimuksen teoria

Teoksen ensimmäinen osio koostuu kolmesta laajasta artikkelista, joissa tarkastellaan nimien yleispiirteitä maailman kielissä kieliopin, merkityksen ja diskurssin näkökulmista. Osiossa käytetään runsaasti vaikeaselkoista käsitteistöä, joka oletetaan lukijalle tunnetuksi. Ratkaisua ei voi pitää etenkään opiskelijan näkökulmasta onnistuneena. Kiitettävää kuitenkin on, että kirjoittajat havainnollistavat esityksiään runsain esimerkein.

Willy Van Langendonckin ja Mark Van de Velden artikkelissa pohditaan nimien teoreettista määritelmää. He käsittelevät nimien pragmaattis-semanttisia piirteitä Euroopan ja Afrikan kielissä. Näin he esimerkiksi osoittavat, että nimillä on niin kutsuttu luontainen perusmerkitys (esim. nimellä *Lontoo* on perus-